

Ολοήμερο Σχολείο, ένα Σχολείο για όλους ;

Του Χρίστου Γ. Πατσάλη

Εισαγωγή

Στις ενημερωτικές συναντήσεις που οργανώνονται κατά καιρούς για το Ολοήμερο Σχολείο, με τη μορφή της ημερίδας είθισται να παρουσιάζονται κάποιες εισηγήσεις διοικητικής φύσεως και άλλες γενικού παιδαγωγικού περιεχομένου στο πνεύμα του τι θα πρέπει να γίνεται στο απογευματινό ωράριο. Το τι και πώς πράγματι γίνεται κατά την ολοήμερη λειτουργία του σχολείου παραμένει απροσδιόριστο και απροσπέλαστο. Έτσι ζητήματα σοβαρά μένουν εκτός πεδίου προβληματισμού και ερευνητικής επισκόπησης.

Ένα τέτοιο ζήτημα για παράδειγμα είναι η λειτουργική σχέση από την άποψη του παρεχόμενου παιδαγωγικού - διδακτικού έργου μεταξύ μεταμεσημβρινής και πρωινής- προμεσημβρινής ζώνης και ο τρόπος που διαμορφώνεται αυτή αναφορικά με την ευόδωση ή μη των σκοπών* και στόχων του Ολοήμερου Σχολείου. Ο τύπος αυτής της σχέσης αποτελεί **κατά τη γνώμη μας** ένδειξη για το αν όντως γίνεται πραγματικότητα αυτό που σχεδιάστηκε για το νέο θεσμό, αν αυτό υπολειτουργεί ή μένει γράμμα κενό.

Εκπαιδευτική πραγματικότητα στην 1η διδακτική περίοδο.

Η διερεύνηση της κατάστασης όπως διαμορφώνεται κατά το χρονικό πλαίσιο της 1^η διδακτικής περιόδου λειτουργίας του σχολείου (πρωινή - προμεσημβρινή ζώνη) έχει μεγάλη σημασία, γιατί εκεί μπαίνουν σε δοκιμασία και πραγματεύονται οι πάσης φύσεως σκοποί και στόχοι του σχολείου και γιατί εκεί παράγεται το κύριο εκπαιδευτικό έργο το οποίο οφείλει να στηρίζει και να διευρύνει η απογευματινή εργασία.

Προσεγγίζοντας λοιπόν την 1η περίοδο με ενδελεχή παρατήρηση, σε σχέση με την παραπάνω προβληματική, διαπιστώνουμε αυξημένη εντατικοποίηση στη διδασκαλία προκειμένου να «βγει η ύλη», και έλλειψη εσωτερικής διαφοροποίησης**.

Η παιδαγωγική φιλοσοφία που εφαρμόζεται για την παραγωγή εκπαιδευτικού αποτελέσματος είναι: ίδιος χρόνος, ίδια ύλη, ίδια καθολική μέθοδος προσέγγισης στην υπηρεσία της διδασκαλίας διαφορετικών μαθητών, από άποψη, πολιτισμική, κοινωνική, μαθησιακή (Πατσάλης 2003, 120-125). Σε ότι αφορά δε την αξιολόγηση των μαθητών (διαδικασία, περιεχόμενο και πρακτική), αυτή γίνεται ως απόρροια

* Κύριος σκοπός του έργου του ολοήμερου σχολείου είναι η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, η μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού έργου και η μεταστροφή της εκπαιδευτικής φιλοσοφίας. Οι στόχοι που τίθενται για την εξυπηρέτηση του κύριου και των ειδικών σκοπών (παιδαγωγικοί και κοινωνικοί) αναφέρονται στην προστασία των μαθητών στην καλλιέργεια των γνωστικών, συναισθηματικών και ψυχοκοινωνικών δεξιοτήτων τους, στον εμπλουτισμό της γλωσσικής τους δυνατότητας αναπτύσσοντας τη φαντασιακή - συμβολική τους ικανότητα, στην αναβάθμιση της διδασκαλίας των παραδοσιακών μαθημάτων... (ΥΠΕΠΘ 2005, 12-14).

** Εσωτερική διαφοροποίηση έχουμε, όταν λαμβάνονται υπόψη και ρυθμίζονται -προσαρμόζονται αναλόγως: Το επίπεδο των απαιτήσεων, ο βαθμός δυσκολίας των εργασιών και ο βαθμός οργάνωσης της διδασκαλίας - Ο αριθμός των ασκήσεων και ο ρυθμός εργασίας του κάθε μαθητή - Η προσφερόμενη από το δάσκαλο βοήθεια αναφορικά με τη μέθοδο και την ποσότητα - Ο τρόπος διόρθωσης και αξιολόγησης.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μαθαίνουν οι μαθητές σύμφωνα με το προσωπικό τους στυλ (learning styles).

του τρόπου με τον οποίο είναι δομημένο και οργανωμένο το σχολείο (παιδαγωγικό και διοικητικό), με αναγωγή στο μέσο όρο επίδοσης της τάξης***.

Αυτό το πνεύμα ομογενοποίησης και η παραγνώριση **των ατομικών διαφορών** στο επίπεδο της διδασκαλίας και της αξιολόγησης έχει ως παρεπόμενο την ενίσχυση της επιλεκτικής λειτουργίας του σχολείου και το διαχωρισμό του μαθητικού πληθυσμού σε καλούς μαθητές και σε μαθητές με ελλείμματα, τα οποία ελλείμματα λόγω της μη ύπαρξης ή της ισχνής αντισταθμιστικής παρέμβασης (π.χ. ενισχυτική διδασκαλία) και της ακώλυτης προαγωγής, μεταφέρονται από τάξη σε τάξη και εδραιώνονται με τον καιρό ως μαθησιακό πρόβλημα.

Μαθητές, κύρια αυτής της κατηγορίας, φοιτούν στην απογευματινή ζώνη όπως και μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες, συμπεριλαμβανομένων αλλοδαπών μαθητών ως και ελάχιστων μέσης ή καλής επίδοσης. Αυτό είναι ένα πραγματικό δεδομένο.

Απογευματινή ζώνη

Τι μπορεί άραγε να συμβαίνει στην απογευματινή ζώνη σύμφωνα με αυτό το δεδομένο και σε σχέση με τους εν λόγω μαθητές και το παρεχόμενο από τους εκπαιδευτικούς παιδαγωγικοδιδασκτικό έργο;

Το έργο που παρέχεται εκεί δεν είναι διόλου ανεξάρτητο από την φιλοσοφία, τους όρους και τις προϋποθέσεις που διεξάγεται η διδασκαλία στο πρωινό ωράριο. (δεσμεύσεις του Αναλυτικού Προγράμματος και το ακολουθούμενο μοντέλο διδασκαλίας)

Για παράδειγμα, όταν ο απογευματινός δάσκαλος έχει να συνεργαστεί σε ένα τμήμα τριών τάξεων (Α', Ε' και ΣΤ') με 25-30 μαθητές, για την προετοιμασία των μαθημάτων της επόμενης ημέρας, όπου σε λιγότερο από δυο τριανταπεντάλεπτα διαθέσιμου χρόνου (δύο διδακτικές καθημερινά και μια ημέρα 35 λεπτά) πρέπει να προετοιμαστούν οι μαθητές στη γλώσσα στα μαθηματικά και σε κάποιο ή κάποια από τα δευτερεύοντα μαθήματα αντιλαμβάνεται κανείς ότι :

Πρώτον δεν μπορεί, για να καλύψει μαθησιακά κενά, να κάνει διδασκαλία με την κλασική της έννοια και δεύτερον, προκειμένου να φθάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα της πλήρους προετοιμασίας όλων των μαθητών, αν ποτέ το επιτύχει, πρέπει, αναλαμβάνοντας τον ανάλογο ρόλο, να εντατικοποιήσει τους ρυθμούς προετοιμασίας παραβιάζοντας την ατομικότητα ως προς τη μάθηση των παιδιών, πράγμα το οποίο θα έχει και αμφίβολα μαθησιακά αποτελέσματα βέβαια.

Το στοιχείο της εντατικοποίησης στην προετοιμασία, που εισάγεται πλέον εκ των πραγμάτων στο απογευματινό ωράριο από τις δοσμένες στους μαθητές «κατ' οίκον εργασίες», ως και τα μαθησιακά κενά, προσδιορίζουν κατά κάποιον τρόπο και το ρόλο του δάσκαλου του απογευματινού ωραρίου. Του δίνουν δηλαδή τη «σκυτάλη», τον περιορίζουν να συνεχίσει, και μάλιστα κάτω από πιο δύσκολες συνθήκες από ότι στο πρωινό, λόγω κόπωσης των μαθητών, σύνθεσης των ομάδων, χρόνου που καλούνται οι μαθητές να ασχοληθούν με δύσκολες πνευματικές εργασίες κ.τ.λ., με την ίδια παιδαγωγική φιλοσοφία και πρότυπο, έτσι όπως αυτό δρομολογείται από τον τρόπο δουλειάς της 1^{ης} διδακτικής περιόδου. Του επιβάλλουν δηλαδή μια διδακτική μονομέρεια και «χειραγώγηση».

Η επικρατούσα κατάσταση, είναι προφανές, να έχει ως συνέπεια - παρεπόμενο το να μην επωφελούνται οι αδύνατοι μαθητές, ώστε να σημειώσουν περαιτέρω πρόοδο, και να επωφελούνται από την απογευματινή εργασία μόνο οι ελάχιστοι μαθητές που μπορούν να ανταποκριθούν στις συνθήκες της μη διαφοροποίησης και της εντατικοποίησης.

*** Έτσι η λειτουργία της αξιολόγησης ως πληροφόρηση και καθοδήγηση του μαθητή για την επίδοση του έχει πάρει χαρακτήρα έντονα επιλεκτικό, λειτουργεί ως κατάταξη ή επιλογή.

Οπότε με αυτά τα δεδομένα θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι το Ολοήμερο Σχολείο δεν είναι ένα σχολείο για όλους τους μαθητές, δεν δημιουργεί τις προϋποθέσεις ενός θεσμού που προάγει το χρόνιο αίτημα του εκπαιδευτικού κινήματος για ίσες ευκαιρίες στη μάθηση και ότι το πρόγραμμα της απογευματινής ζώνης είναι μια απλή εφεύρεση διεύρυνσης του ωραρίου, για να παραμένουν εκεί τα παιδιά των εργαζόμενων γονιών των οποίων το εργασιακό ωράριο επεκτείνεται πέραν του συμβατικού χρόνου λειτουργίας του σχολείου, δηλαδή κάτι σαν «*παρκινγκ παιδιών*» σύμφωνα με την προσφιλή έκφραση κάποιων Πολιτικών μας. Και τίθεται το ερώτημα, είναι πράγματι έτσι;

Το ερώτημα αυτό δεν έχει απαντηθεί μέσα από το έως τώρα παραχθέν ερευνητικό υλικό για τα Ολοήμερα Σχολεία. Οι μέχρι σήμερα διεξαχθείσες έρευνες αναφέρονται σε διαδικαστικού τύπου ζητήματα, στην καταγραφή των απόψεων δασκάλων και γονέων για την καλύτερη λειτουργία του θεσμού (ΥΠΕΠΘ 2005,23-29 - Κυρίζογλου, Γρηγοριάδης 2005, 69-83), στην αποτίμηση των διαδικασιών ενημέρωσης των ενδιαφερομένων εκπαιδευτικών σχετικά με θέματα του Ολοήμερου Σχολείου και στην αποτύπωση της γνώμης τους αναφορικά με τις συνθήκες λειτουργίας του, του επιπέδου του εκπαιδευτικού προγράμματος και των παρεχομένων υπηρεσιών (Υ.Π.Ε.Π.Θ. 2003- 2005).

Έρευνες που να επικεντρώνονται στην αποδοτικότητα του εκπαιδευτικού έργου εκλείπουν.

Προτάση

Ο μόνος τρόπος να γίνει αυτό, είναι κατά τη γνώμη μας, να εκληφθούν τέτοιου τύπου σκέψεις, σαν τις παραπάνω, ως υποθέσεις έρευνας και να μπουν στη διαδικασία της επαλήθευσης ή απόρριψης, μέσα από το κανάλι του εμπειρικού ελέγχου. Τα αποτελέσματα μιας τέτοιας έρευνας θα δώσουν απαντήσεις στο διατυπωθέν ερώτημα και παράλληλα θα συνεισφέρουν, στη λήψη, εκ μέρους των υπεύθυνων σχεδιασμού και άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής, των ενδεικνυόμενων διορθωτικών μέτρων (αριθμός τμημάτων - τύποι και στόχοι επιμόρφωσης των δασκάλων, τρόπος διαμόρφωσης του απογευματινού ωραρίου, μέθοδοι και τεχνικές διεκπεραίωσης του εκπαιδευτικού έργου), τα οποία με τη σειρά τους θα συντελέσουν, στο να ανταποκριθεί το σχολείο αυτό, πιο αποτελεσματικά στο ρόλο, που του επιφυλάσσεται. Λειτουργώντας έτσι το Ολοήμερο Σχολείο, δηλαδή, κατά τρόπον που να διαμορφώνει το εκπαιδευτικό του έργο με γνώμονα την εξασφάλιση της ισομερούς και ποιοτικής ευόδωσης των παιδαγωγικών και κοινωνικών σκοπών και στόχων του, μέσα από τον αρμονικό συνδυασμό και την αξιοποίηση στην καθημερινή σχολική πρακτική των θεωρητικών προσεγγίσεων με τα ερευνητικά αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας^{****}, θα αποκτήσει μετασχηματιστική δυναμική, ευελιξία και δημιουργική προσαρμοστικότητα στα νέα δεδομένα. Ό,τι χρειάζεται ένας θεσμός για να παραμένει «ζωντανός».

^{****} Η επιστημονική έρευνα συμβάλλει στην παραγωγή νέας γνώσης μέσω της οποίας ελέγχεται η αξία και η ισχύς της ήδη υπάρχουσας. Δίνει επίσης τη δυνατότητα τεκμηρίωσης απόψεων, στοιχειοθέτησης επιχειρημάτων και αξιολόγησης εκπαιδευτικών καινοτομιών (πχ Ολοήμερο) επιτρέποντας έτσι στους αρμόδιους άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής μιας χώρας, να παίρνουν τις σωστές αποφάσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1/ Επισκόπηση της πιλοτικής εφαρμογής «Ολοήμερο Σχολείο» ΥΠΕΠΘ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Αθήνα 2005
- 2/ Κυρίζογλου Γ. , Γρηγοριάδης Γ.(2005) : «Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο: Πώς αξιολογούν την εφαρμογή του θεσμού γονείς , δάσκαλοι/-ες και διευθυντές/-ντριες », *Επιστημονικό Βήμα του Δασκάλου* (4), Φεβρουάριος.
- 3/ Πατσάλης Χρίστος): *Η ενσωμάτωση των μαθητών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες στο Δημοτικό σχολείο», Διδακτορική Διατριβή Αθήνα, 2003.* 4/ Πατσάλης Χρίστος : (1996) « Επικοινωνία και αλληλεπίδραση στο γερμανικό σχολείο» *Ανοιχτό Σχολείο.* (5), 35.
- 5/ Oerter Rolf: «*Ganztagsschule - Schule der Zukunft? Ein Plädoyer aus psychologischer Sicht*» 2003.
- 6/ *Ειδική Μελέτη Αξιολόγησης του Ολοήμερου Σχολείου, ΥΠΕΠΘ, 2005*

Χρίστος Γ. Πατσάλης
Θερμοπυλών 17
15127
Μελίσσια Αττικής
e-mail: stospa@otenet.gr
τηλ.: 6938702747